

УДК: 378.011.3-051:784+001.895

ЛЮ ЦЗЯ –

аспірантка кафедри музичного мистецтва
і хореографії ПНПУ ім. К. Д. Ушинського
e-mail: natkoehn@hotmail.com

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ В МАГІСТРАНТІВ - ВОКАЛІСТІВ ГОТОВНОСТІ ДО ІННОВАЦІЙНО-ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Підготовка викладачів вищих музично-педагогічних закладів, які мають здійснювати не тільки вокальну підготовку майбутніх вчителів музики, а й навчати співу школярів, потребує зміни парадигми з фахової освіти викладача як грамотного ретранслятора теоретично-методичних знань і практичних досвіду, на підготовку до професійної діяльності педагога-винахідника, здатного до оновлення форм і методів вокальної освіти, втілення інноваційних підходів у навчальний процес з метою врахування мінливих соціокультурних умов та стрімкого зростання інформаційно-технічного розвитку сучасного суспільства.

Застосування інноваційних технологій набуває все більшої актуальності і в сфері музичного виховання шкільної молоді, що пояснюється доступністю необмеженого поля інформації в галузі музичного мистецтва, інтенсивним підвищенням учнівського інтересу до інноваційних способів пізнання й діяльності, їх захопленості сучасними інформаційно-комунікативними способами зв'язку. Натомість питання підготовки студентів до застосування інноваційних методів у процесі вокального навчання на цей час ще не ставали предметом наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значущість проблеми застосування інноваційних технологій у процесі підготовки молодих спеціалістів до фахової діяльності набула надзвичайної актуальності освіти в психолого-педагогічній літературі. У галузі музичної освіти пошуки інноваційних методів ведуться в напрямках підвищення методологічної та технологічної грамотності студентів у їх науково-педагогічних пошуках (О. Еременко, К. Завалко, А. Козир, Г. Падалка, Г. Ніколаї, О. Устименко-Косоріч, та ін.), емоційно-вольової, сугесто-педагогічної підготовки, вдосконалення здатності до сценічної витривалості майбутніх фахівців (Л. Бочкар'єв, Ма Сюй, В. Мещерякова,

А. Саннікова, В. Данилова), застосування інноваційних технологій у процесі підготовки майбутніх вчителів музики (О. Гавріліна, А. Гейн, І. Горбунова, Ю. Локарева, В. Луценко), впровадження мультимедійних, комп'ютерних технологій у музично-освітній процес (О. Бордюк, Д. Дубровський, А. Славич та ін.) тощо.

Питання впровадження інновацій у процесі вокальної освіти набули в останній період інтенсивного розвитку: досліджуються основи технології звукоутворення (В. Ємельянов, В. Морозов, В. Огороднов, Н. Юссон, Ю. Юцевич, В. Юшманов), створюються методики, спрямовані на формування вокальних навичок за рахунок так званого «вивільнення голосу» (К. Линклейтер, В. Іванніков, К. Плешаков-Качалін), ведуться наукові пошуки в галузі застосування інноваційних технологій у процесі вокальної підготовки майбутніх вчителів музики (Ван Чень, Н. Кьон, Л. Василенко, Сі Даофен, Л. Куненко, Цзян Хепін та ін.). Натомість питання підготовки викладачів вокалу до власної інноваційно-пошукової діяльності у відомих нам працях не ставали об'єктом аналізу, що зумовлює актуальність дослідження даного питання.

Мета статті – схарактеризувати головні методи, за допомогою яких здійснювалось формування у студентів здатності до оволодіння інноваційними технологіями у процесі вокального навчання та підготовки до творчої педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основу розробки експериментальної методики було покладено припущення, що підготовка магістрантів-вокалістів до застосування в їх фаховій діяльності інноваційних технологій буде протікати найбільш ефективно за умов забезпечення позитивного психологічного клімату, сприятливого для творчого пошуку та установки студентів на впровадження інноваційних технологій у їх майбутній діяльності, формуванню особистісних властивостей майбутнього фахівця, які

зумовлюють успішність оволодіння діяльністю інноваційного типу та організації поетапної підготовки студентів-вокалістів до розробки й втілення інноваційних технологій у власній виконавській, науково-методичній діяльності та у процесі педагогічної практики.

Впродовж п'яти років на базі ПНПУ імені К. Д. Ушинського, за підтримки професорсько-педагогічного складу кафедри теорії музики і вокалу, автор статті впроваджував експериментальну методику формування в магістрантів-вокалістів вміння застосовувати інноваційні технології у своїй навчальній діяльності в зазначених вище напрямках.

На першому етапі експерименту увага акцентувалась на забезпеченні сприятливого психологічного клімату на заняттях з виконавської майстерності, методики вокального навчання, історії вокального мистецтва та вмінні магістрантів досягати демократичного, діалогічно-орієнтованого педагогічного спілкування, доброзичливого, творчо-натхненного настрою на заняттях з педагогічної практики.

Важливим завданням цього етапу стала психологічна переорієнтація викладачів-експериментаторів з виконання звичайних функцій викладача на оволодіння функціями ментора, консультанта, головною метою яких стали не надання студентам інформації та формування певних навичок, а активізація самостійності їх мислення, прищеплення здатності до педагогічної спостережливості й роздумів, інтересу до пошуково-творчої діяльності.

Задля вирішення поставлених завдань навчальний процес будувався на основі втілення ідей педагогіки співробітництва, застосування методу «сократівського діалогу» як способу активізації у студентів самостійного й критичного мислення, здійснення само-моніторингу, налаштованості на аналіз науково-методичної літератури й досвіду в галузі діагностики, пошуку способів виправлення недоліків як основи вміння навчатись, самовдосконалюватись та досягати успіху в роботі із своїми вихованцями.

Наступний етап експериментальної роботи спрямовувався на формування особистісних властивостей магістрантів, важливих для досягнення успіху в діяльності творчо-інноваційного типу. У їх широкому колі було виділено три головних блоки: емоційно-вольовий, фахово-діловий та комунікативно-фаховий.

До першого блоку – блоку емоційно-вольових властивостей, було віднесено здатність до психологічної розкутості, впевненість у своїх можливостях, стійкість, наполегливість у складних, невизначених ситуаціях, типових для дій пошуково-творчого

характеру, спроможність долати зовнішні перешкоди та внутрішні психологічні бар'єри у процесі апробації й засвоєння незвичних прийомів навчання співу, підготовки до концертних випробовувань, оволодіння незнайомими формами підготовки до вокально-виконавської діяльності. Задля цього застосовувались психологічні тренінги, побудовані на переконанні, навіюванні та самонавіюванні, демонстраційно-образних вправах з релаксопедичним тренінгом, моделювання емоціогенних ситуацій за методикою, розробленою В. Міщанчук, а також вдосконалення у студентів музично-творчих навичок імпровізації, здатності до самостійної інтерпретації твору. Крім того, студенти залучались до участі у відкритих заняттях, концертного виконавства, в яких майбутній фахівець здобував досвід емоційно-вольової регуляції під час публічного виступу [1].

У вдосконаленні блоку фахово-ділових властивостей, які сприяють успіху фахівця в засвоєнні та впровадженні інноваційних технологій, суттєва увага приділялась здатності магістрантів до швидкого входження у проблемну ситуацію, вміння прогнозувати й планувати процес оволодіння новими технологіями, проявляти наполегливість й цілеспрямованість у їх втіленні та перевірці ступеня ефективності, здатність досягати оптимальних результатів у режимі «економії» внутрішніх особистісно-творчих ресурсів.

Задля кращої організації самостійної пошуково-навчальної діяльності студенти оволодівали основними засобами її планування за допомогою оргінайзера, створення порт-фоліо, здійснення само-моніторингу. Магістранти також вдосконалювали свою здатність до систематизації музичного матеріалу, науково-методичних джерел, матеріалів з мережі Інтернет з питань інноваційних підходів і методів вокальної освіти.

Значна увага надавалась і опануванню магістрантами комп'ютерних програм Microsoft Excel, PowerPoint, використання можливостей YouTube як засобу здобуття й класифікації музичної інформації, здатності накопичувати її в зручних для роботи форматах, застосовувати методи математичної статистики та здійснювати моніторинг й та само-моніторинг вокального розвитку в процесі навчання, розробляти науково-презентаційні програми з питань провадження інновацій у підготовку співаків.

У формуванні третього блоку особистісних, комунікативно-фахових властивостей магістрантів, головна увага зверталась на їх здатність до екстравертності, вміння налагоджувати контакти, проявляти

ширість й емоційну відкритість у ситуаціях творчого спілкування, гнучкість у досягненні порозуміння в суперечливих або конфліктних ситуаціях, здатність бути творчо-переконливим, «затягуючи» інших у сферу своїх пошуків, проявляти певну педагогічну та виконавську сугестивність.

Ефективним у вдосконаленні зазначених властивостей було і включення студентів до театралізованих завдань комунікативного спрямування, запозичених з педагогіки «театру імпровізації» за ідеями Т. Морено та його послідовників і адаптованих відповідно завданням дослідження. Їх сутність полягала в тому, що студенти залучались до серії завдань на спонтанно-виразне спілкування, які містились у вільному русі групи студентів по аудиторії із завданнями на встановлення контакту в різних формах. Це були, наприклад, обмін поглядами з кожним, хто випадково зустрічався на шляху; «відповідь обличчям» або жестами на міміку й жести ситуативного лідера; вокально-інтонаційний «діалог-імпровізація» короткими мотивами (без слів або з текстом) тощо [2].

Крім того, в учасників експерименту формувались навички тактовного стилю педагогічного спілкування, задля чого утворювались творчі групи з 4-5 чоловік, учасники яких залучались до взаємного прослухування вокально-навчальних програм з їх наступним аналізом і обговоренням якості, успіхів і невдач. Крім того, студентів включення до студентської «тіньової» комісії, «тіньового журі», які діяли паралельно з педагогічним складом експертів під час проведення модульних заліків, екзаменів, концертів. Студентам прищеплювали вміння під час обговорення висловлюватись доброзичливим тоном, визначати спочатку всі позитивні аспекти, а потім тактовно звертати увагу на принципово важливі недоліки, включатись у обговорення можливих методів і прийомів їх успішного подолання, формувати у співаків уявлення у перспективності їх фахового вдосконалення.

Задля забезпечення третьої умови – організації поетапної підготовки студентів-вокалістів до фахово-інноваційної творчості у виконавській, науково-методичній та викладацько-практичній формах навчальної діяльності, ми виходили з того, що основою здатності до вдосконалення існуючих і розробки власних інноваційних технологій, спроможності їх втілення у навчальний процес слугує набуття власного досвіду спочатку на своєму прикладі, у процесі вокально-навчальної діяльності, вироблення здатності до самопостереження, самоаналізу, вироблення методично-усвідомленого ставлення до сутності певного прийому, способу, здатності

до аналізу механізмів їх дії, характеру впливів, нарешті – здатності до його гнучкого й варіативного застосовування у процесі занять із співаками з різними вокальними даними, психофізіологічними властивостями, рівнем попередньої вокальної підготовки.

Залучення магістрантів до опанування інноваційними технологіями на заняттях з вокалу відбувалось на основі аналізу їх недоліків й апробації декількох методів їх подолання з наступним порівнянням отриманих результатів та відбором найбільш ефективних з погляду їх позитивного впливу на формування відповідного феномену. Так, задля вдосконалення орфоепічних навичок застосувались методи наслідування, порівняння звучання різних співаків у аналогічних ситуаціях, організація візуального та аудіо-візуального самоаналізу, прийоми, запозичені з театральної педагогіки (вимова з камінцями у роті, вимова тексту із зімкнутими губами), методика цілеспрямованого розспівування на «проблемну» голосну тощо.

Паралельно на заняттях з методики вокального виховання студенти вивчали методичні розробки та інноваційний досвід з даного питання у вигляді відео-уроків, матеріалів, викладених на педагогічних форумах, вокально-педагогічних сайтах. Узагальнюючи своїх напрацювання, студенти готували доповіді, відображали своїх спостереження, пошуки, роздуми, характеризували отримані результати, нарешті – викладали власні висновки щодо доцільності застосування тих чи інших методичних засобів. Надалі на заняттях здійснювались дискусії за висунутими положеннями і т.д. Таким чином, власний досвід ставав рушійним чинником пошуково-методичної роботи, стимулював допитливість майбутніх викладачів, розкриваючи перед ними горизонти у вдосконаленні методики роботи з їх вихованцями.

Підготовка магістрантів до застосування інноваційних технологій у вокально-дослідницькій діяльності також відбувалась на заняттях з психолого-педагогічного циклу та на дисциплінах «Використання інформаційно-комунікативних технологій в навчальному процесі (Intel)», «Практикум з інноваційних художньо-педагогічних технологій». На цих заняттях студенти навчались осмислювати інноваційні ідеї світової та української педагогічної думки, проектувати їх на специфічну галузь вокальної освіти. Це були, наприклад, принципи організації «перевернутого заняття» (Джон Хетті), ідеї щодо формульної ролі оцінювання успіхів (Карола Двек, Дебора Стіек), значущість максимальної складності початкового етапу навчання та передбачення прогресу в

довгостроковій перспективі (Елізабет Лігон Бьорк та Роберт Бьорк) тощо [3].

Обговорення цих ідей здійснювалось у формі «мозкового штурму», в процесі якого магістранти моделювали вокально-навчальний процес, усвідомлюючи ті зміни, які можуть вноситись у процесі їх реалізації та мають сприяти підвищенню ефективності занять.

Продовження цієї роботи відбувалось і межах педагогічної практики магістрантів, де вони мали змогу перевірити ті чи інші теоретичні припущення в процесі занять із своїми вихованцями й обмінюватись з товаришами досвідом і результатами їх впровадження.

Отже, постійне включення студентів у пошуково-творчу діяльність, їх стимуляція до самостійного пошуку неординарних рішень, інтересу до розв'язання суперечностей, оволодіння операціональною базою діяльності інноваційного типу, сприяли інтенсифікації внутрішньої активності магістрантів стосовно оволодіння інноваційними технологіями, розробки й апробації власних інноваційних методичних прийомів у досвіді власної співацької та вокально-педагогічної діяльності.

Результати проведеного дослідження дозволили дійти висновку, що реалізація виокремлених педагогічних умов забезпечила зростання динаміки рівнів підготовленості студентів-магістрантів до використання інноваційних методів навчання у майбутній професійній діяльності, стимулювала процес оволодіння необхідним обсягом знань, умінь, навичок та професійно-значущих якостей, що підтверджується порівняльним аналізом даних діагностики констатувального та прикінцевого зрізів. Так, результати констатувального експерименту показали, що більшість майбутніх фахівців-вокалістів на початковому етапі навчання знаходились на низькому рівні підготовленості до використання інноваційних методів у майбутній професійній діяльності (0,57% у представників експериментальної групи та 0,59% у студентів контрольної групи). Після формування експерименту кількість студентів ЕГ з високим рівнем підготовленості до використання інноваційних методів навчання у майбутній професійній діяльності склала 16,4%, в той час, як у студентів КГ групи цей показник становив 6,1%. На достатньому рівні сформованості дослідженого утворення було зафіксовано 41,8% студентів з ЕГ та 15,4% – у КГ. На середньому рівні підготовленості до використання інноваційних методів навчання у майбутній професійній діяльності було виявлено в ЕГ належало 31,6% студентів, у КГ – 51,9%, кількість студентів з низьким рівнем склала 10,2% в ЕГ та 26,6% у КГ.

Висновки і перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, після проведення експерименту підготовленість студентів-магістрантів до використання інноваційних методів навчання у майбутній професійній діяльності зростає як в експериментальних, так і контрольних групах, проте зріст в останніх був не таким значним. Це пояснюється відсутністю цілеспрямованої роботи в даному напрямку. Отримані результати наочно підтвердили ефективність експериментальної методики, яка відображає особливості розробленої нами моделі та правомірність зазначених педагогічних умов, які сприяли формуванню підготовленості студентів-магістрантів до використання інноваційних методів навчання у майбутній професійній діяльності.

Подальшого дослідження потребують питання застосування інноваційних технологій у процесі вдосконалення виконавського артистизму співаків, розробка методики самодіагностики вокального навчання й ступеня успішності вокально-педагогічної діяльності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Міщанчук В. М. Методика використання сугестивних технологій у музично-виконавській підготовці майбутніх учителів музики: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. – Київ, 2015. – 20 с.
2. Морено Дж. Театр спонтанности / пер. с англ., авт. вступ. ст. Б. И. Хасан. – Красноярск, 1993. – 265 с.
3. Горлач І. Методи викладання: як стати ефективним учителем / І. Горлач. [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://journal.osnova.com.ua/download/40-50-48282.pdf>

BIBLIOGRAFIYA

1. Mishchanchuk V. M. Metodika ispol'zovaniya suggestivnykh tekhnologiy v muzykal'no-ispolnitel'skoy podgotovke budushchikh uchiteley muzyki: Avtoref. dis. ... Kand. ped. nauk: 13.00.02. – Kiyev, 2015. – 20 s.
2. Moreno Dzh. Teatr spontannosti / per. s angl., avt. vvedeniye. st. B. I. Khasan. - Krasnoyarsk, 1993. – 265 s.
3. Gorlach I. Metody prepodavaniya: kak stat' effektivnym uchitelem / I. Gorlach . [Elektronnyy resurs]. Rezhim dostupa: <http://journal.osnova.com.ua/download/40-50-48282.pdf>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛЮ Цзя – аспірантка кафедри музичного мистецтва і хореографії ПНПУ ім. К. Д. Ушинського.

Наукові інтереси: вокально-педагогічна діяльність.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LIU Jia – Postgraduate Student of the Department of Musical Art and Choreography, Pivdenoukrayinskyi K. D. Ushynskiy National Pedagogical University.

Circle of scientific interests: vocal-pedagogical activity.